

De boekjes van A. HANS worden in alle scholen aanbevolen, omdat zij boeiend en nuttig zijn en aan de kinderen van over land en volk vertellen. Dat veel nummers reeds drie- en viermaal herdrukt worden bewijst hoe A. HANS' KINDERBIBLIOTHEEK overal gevraagd wordt. De meeste verschenen boekjes zijn nog verkrijgbaar. Ziehier eenige van de laatste titels:

413. Een Huichelaar. — 414. De erkentelijke Indianenhoofdman. — 415. Onvergetelijke Avonturen. — 416. Een vreemde Nacht. — 417. De hoeve bij de Duinen. — 418. Leo op de Kostschool. — 419. De moedige Padvinder. — 420. De Dragonder van het Uilenhof. — 421. De strijd tegen de Slavernij. — 422. De jonge Alpengids. — 423. Het onverwachte Erfdeel. — 424. De verijdelde Diefstal. — 425. Op het eenzame Eiland. — 426. In den Sneeuwstorm. — 427. Sinterklaas In den Woonwagen. — 428. Het vuur in den Nacht. Een moedige Knaap. — 429. Het Kerstfeest der Schipbreukelingen. — 430. Voor het Recht. — 431. Het Spook van Sylt. — 432. De dappere Kasteelknaap. — 433. In Duizend Vreezen. — 434. De Toovenares van Diksmuide. — 435. Acht maanden op een onbewoond Eiland. — 436. Ontmaskerd. — 437. Een gestoorde Nacht. — 438. De stem aan de Deur. — 439. Het geheimzinnig bedrijf. — 440. De smokkelaars van Blankenberge. — 441. Een drama aan de grens. — 442. Een Godsoordeel. — 443. De verrader. — 444. Zigeuners op 't Dorp. — 445. Een Rakker. — 446. De dochter van den Indianenhoofdman. — 447. De Smokkelbende. — 448. Het verlaten Schip. — 449. De Werklooze. — 450. De avonturen in de Hooglanden. — 451. De gestoorde Zesdagenkoers. — 452. Uit een Gezin. — 453. Een Smokkelavontuur. — 454. De Weezen van de Beukenharst. — 456. Kars, de Herdershond. — 457. Een angstige Tocht. — 458. De verkleede Krijgsmann. — 459. De Heldin van Maestricht. — 460. Een spion verrast. — 461. De Wraak van den Eskimo. — 462. De Schoolmeester van Sylt. — 463. Gevangen in het IJs. — 464. Het Spook van de Steengroeve. — 465. De Grootte Ronde. — 466. Erik, de Cow-Boy. — 467. De Roover uit Eikenloo. — 468. Het Geheim van den Torenkelder. — 469. Lina, de Smokkelaarster. — 470. Tweemaal gered. — 471. De zoon van Keizer Karel. — 472. De Zwarte Vrouw uit den Polder. — 473. Djees, de Schooier. — 474. De Cow-Boy en zijn Zuster. — 475. De Wilde Ridder en het Kind. — 476. Avonturen in de Grot. — 477. De Luchtreiziger. — 478. De Kinderen van den Visscher. — 479. Een vlucht in Rusland. — 480. Het Turfschip van Breda. — 481. Kerstmis in Sneeuw en IJs. — 482. Een vreemde Oudejaarsavond. — 483. De Tooveres van het IJs. — 484. Een Cow-Boy in de Gevangenis. — 485. De Jonge Strandlooper. — 486. Een Wonderbare Terugkeer. — 487. Het gestoorde Kamp. — 488. Een blijde Wederkomst. — 489. Het geheim van het Kraaienhof. — 490. De Ridder met het Zilveren Kruis. — 491. De Heldin van den Vuurtoren. — 492. Koning Albert I. — 493. Koning Leopold III. — 494. Het Licht in de Duinen. — 495. Voetballers in Amerika. — 495bis Koning Albert aan den IJzer. — 496. Vaders Vlucht. — 497. Een Martelares. — 497bis Te Marche-les-Dames. — 498. De Jonge Verstekeling. — 499. Ada's Avontuur. — 500. Uit het Leven van A. Hans.

Elke week verschijnt een nieuw boekje.

Vraag ze in de boekwinkels en bij dagbladverkoopers.

PRIJS : 60 CENTIEMEN.

Drukkerij R. Bracke-Van Geert, Wetteren.

De Martelares Miss Cavell

Uitgave: A. Hans-Van der Meulen, Contich

De Martelares Miss Cavell.

I.

Op den avond van een der laatste Julidagen in 1914, verliet Maarten Claas zijn akker, om naar huis te gaan. Hij was een nederige landbouwer in het Hageland. Van op zijn veld zag hij ginder in de Demervallei het oude Diest liggen, waar hij nu en dan ter markt ging en Emma, zijn vrouw, haar inkoopendeed.

Maarten, die anders altijd vroolijk was, zuchtte nu zwaar. Hij had nog wel eens haastig naar Diest willen loopen om te hooren, of men er nieuws wist. Er werd immers overal druk geschreven en gepraat over een mogelijken oorlog.

Een maand geleden was te Serajevo in Servië de Oostenrijksche kroonprins vermoord en Oostenrijk dreigde nu Servië den oorlog te verklaren. Maar dan zou Rusland Servië helpen; in dit ge-

val moest Duitschland Oostenrijk bijspringen. Eens zoo ver, zou Frankrijk steun verleenen aan Rusland en dus vechten tegen Duitschland. Gebeurde dit, zoo vreesde men, dat de Duitschers door België naar Frankrijk zouden willen trekken, om geen last te hebben van de Fransche vestingen aan de Oostgrens. Onze regeering mocht dit niet aan Duitschland toelaten. En aldus kon ons legertje in botsing komen met de Duitsche troepen. Dan zou het oorlog in ons landje zijn. En hierover was Maarten Claas evenals de gansche bevolking zoo bekommerd.

Maarten was soldaat geweest, en, indien het oorlog werd, moest hij vrouw en kind verlaten, om ten strijde te trekken. In den oorlog gaan... 't was toch verschrikkelijk. Dat begreep Maarten en hij had er ook van gelezen.

Maar misschien werd die gruwel nog vermeden. Elken dag wachtte men in spanning het nieuws af.

Maarten Claas had vandaag rogge gepikt en deze stond nu in stuiken op den akker. Zou hij ze nog kunnen binnen halen? Als men hem oppriep, moest hij alles laten staan en onmiddellijk vertrekken.

Hij overschouwde nog eens zijn land en zuchtte weer. O, wat was de vrede toch heerlijk, als men werken mocht voor vrouw en kind en treffelijke ontspanning zocht.

Claas ging over den wegel heen. Ginds stond zijn hoefje, klein, maar zindelijk en ordelijk. Blank glansde het achter den wonnigen boomgaard, waarin de rijpe peren, de blozende appels tusschen het groen prijkten. Uit den schoorsteen steeg de rook op, want Emma bereidde het avondmaal.

Maarten Claas kon den angst niet van zich afzetten; dezen ganschen Vrijdag had hij het gevoel dat een groot gevaar hem bedreigde. Maar hij zou zich goed houden voor zijn vrouw.

Emma stond aan de deur met Petertje, het eenjarig zoontje, in de armen. Het kind kraaide, toen vader naderde. Claas streefde het en vroeg dan:

— Geen nieuws?

— Ik weet van niets, antwoordde de jonge vrouw. Uw vader is hier over een uur geweest; hij kwam van de stad. Maar daar is men al even wijs gelijk wij. Wachten! Vader kan toch niet gelooven, dat wij in oorlog zullen geraken. Ons landje heeft niemand iets misdaan.

— Neen, dat heb ik u ook al dikwijls uitgelegd. Maar ze kunnen ons iets misdoen. Laat ons 't beste hopen en God bidden om behoud van den vrede!

Claas wiesch zich onder de houten pomp, die op het voorhof stond. Dan nam hij Petertje op zijn arm en drentelde wat rond, terwijl Em-

ma de tafel dekte. Hij kuste zijn kind en zijn hart neep samen bij de gedachte, dat hij het met moeder alleen zou moeten achterlaten. O, wat dan? Zijn ouders woonden dichtbij en op hen kon hij rekenen voor troost en ook voor hulp op de hoeve. Maar Emma zou toch veel zorgen hebben. En dan haar eenzaamheid en angst. Oorlog? Wreede gevechten met geweer en bajonet! Menschen, die elkaar nooit gezien hadden, die allen liever in hun gezin bleven, moesten dan als vijanden elkaar wonden en doden. Afschuwelijk toch!

— En ik moest ook eens op een slagveld blijven? dacht Claas.

Een snik kropte hem in de keel. Vurig kuste hij weer zijn kindje en klemde het tegen zich.

— Och, mijn schatje, mijn lieveling, ge zoudt uw vader kunnen verliezen, zei hij zacht.

Maar Petertje kraaide van plezier, omdat vader hem droeg en hem dan naar een rooden appel liet grijpen.

— O, God, bescherm ons! bad Claas.

Emma wenkte hem; het eten stond klaar. In het Westen ging de zon onder in een zee van goud. Hoe schoon lag rondom het lieve Hage-land; en zou de oorlog hier verwoesting brengen? 't Leek onmogelijk.

Emma sprak over den oogst. Ze was zelf ook

zeer bezwaard, maar ze wilde haar man een opgewekt gelaat toonen.

Na den maaltijd werd Petertje te slapen gelegd. Claas deed het avondwerk in den stal. Nu zonk de schemering neer. Nog lagen rust en vrede over de omgeving. Emma had eenige bezigheden in huis.

Daarna zat het echtpaar een tijdje voor de deur. Het was een zoele avond. Geburen kwamen een praatje voeren. Niemand geloofde, dat het oorlog zou worden. Men bemoedigde elkaar.

Om half tien gingen Maarten en Emma ter ruste na een vurig avondgebed.

— — — — —
Midden in den nacht werd Emma wakker. Ze had niet vast geslapen. Ze richtte zich op.

— Maarten! zei ze dan angstig.

Haar man ontwaakte ook en vroeg versuft wat er scheelde.

— Ze luiden op het dorp... hoor maar! O, wat kan dat zijn?

Dadelijk was Claas helder bij zijn zinnen.

— Ja, ze luiden, sprak hij. Misschien is er ergens brand.

Vlug stond hij op, trok eenige kleeren aan, en snelde naar buiten. Duidelijker vernam hij nu de tonen van de kerkklok, die benauwend

klonken door den nacht. Nergens was er een gloed van brand te bespeuren.

— Is het voor den oorlog? vroeg Maarten Claas zich af, en hevige onrust beving hem.

Hij had wel naar het dorp willen loopen, maar hij durfde vrouw en kind niet alleen achter te laten. Hij keerde in huis terug.

— Ze luiden alarm, maar ik zie geen brand, zei hij tot zijn vrouw.

— Waarvoor is het dan?

— De parochianen moeten misschien bijeen komen.

— Voor den oorlog?

— Ik weet het niet.

— Zouden ze de soldaten oproepen?

— Maar dan moet ik eerst een papier krijgen.

Emma en Maarten konden niet meer slapen. Ze stonden op en maakten licht.

— Ga eens tot op het dorp, ried zijn vrouw aan.

— Och, neen! Als er slecht nieuws is, zullen we 't rap genoeg hooren. Ik blijf nu bij u. 't Is zulk een rare nacht.

— Misschien weten de geburen iets.

Maar het was of Claas zijn hoeve niet kon verlaten; hij drementelde zenuwachtig rond. En niemand uit den omtrek kwam naar hem. Ieder scheen de wacht te houden bij de eigen woning.

De klok zweeg nu en opnieuw hing de stilte over het land.

Het werd vier uur en in het Oosten week het donker al voor den nieuwen dag. Vogels ontwaakten en schuifelden in de boomen.

— Ik hoor de poort, zei Emma.

— Ja, er komt iemand, en Claas ging naar de deur.

Hij schrok: de veldwachter naderde daar met een bundel papieren in de hand.

— Maarten Claas, 't zit slecht, zei hij. Hier is uw oproepingsbevel. Straks om zes uur vertrekken aan de statie te Diest.

— Maar Jan toch!

— Ja, man, 't is droefheid en weenen overal, waar ik kom. Liever bracht ik goed nieuws.

— Is 't oorlog?

— Nog niet. Laat ons hopen dat het er geen wordt! De klok heeft geluid voor de algemeene mobilisatie. Het heele land door worden de oudere klassen opgeroepen. De regeering wil voor alles gereed zijn. Maar oorlog is het nog niet. Ik moet nu haastig voort. Moed, vriend! Dus te zes uur aan de statie te Diest!

Claas stond daar even als wezenloos, met het papier in de hand. Wat hij zoo gevreesd had, gebeurde. Hij moest heen. Maar het was toch nog geen oorlog.

— Vertrekken! zei Emma, die alles gehoord had.

— Ja, te zes uur moet ik te Diest aan de statie zijn.

— Zoo rap! Dat kan toch niet zijn!

— 't Moet! Dat is binnen twee uren.

De vrouw begon te weenen en nu zou Maarten Claas zich flink houden. Hij legde haar den arm om den hals en herhaalde, wat de veldwachter gezegd had. 't Was nog geen oorlog, en misschien bleef het vrede. De regeering nam alleen voorbereidende maatregelen.

— Moed, Emma! Ik ben voorzeker weer rap thuis, troostte hij.

Opnieuw piepte de poort. De ouders van Maarten waren daar.

— Moet ge ook binnen? vroeg vader Claas, een nog stoere man.

— Ja, antwoordde de zoon en hij wees naar het papier.

— En te zes uur al aan de statie van Diest vertrekken! jammerde Emma.

— O, mijn jongen, toch! Wat zal er nu gebeuren! kermde moeder Claas.

— Allo, allo, niet zooveel tranen! sprak vader Claas, al trilde zijn stem ook. 't Is immers nog geen oorlog in ons land. Frankrijk kan misschien met Duitschland vechten. Dat gaat ons niet aan, al is het wreed. De regeering roept de

troepen op, om de grenzen te bewaken. Dat was in 1870 ook zoo. En ze zijn toen allemaal weer naar huis gekomen, zonder te moeten vechten. Niet seffens het slechtste peinzen!

— Wel neen! Moed houden, sprak ook Maarten.

Hij had een lampje aangestoken en ging naar den zolder. Daar lag in een koffer zijn uniform als soldaat bij het voetvolk. Hij moest die nu dadelijk aantrekken. Thans liet hij zijn tranen vloeien.

— O, Emma, Petertje, vader en moeder, u achterlaten! En zal ik ooit weerkeeren? kreunde hij. God bewaar ons allen! bad hij dan.

Verkleed keerde hij terug naar beneden. Hier stond hij reeds als soldaat, met blauw tuniek en koperen knopen, zwarte broek met roode bies en op het hoofd een rond mutsje.

— Maarten toch! kreet Emma, en schreiend wierp ze zich om zijn hals en liet haar hoofd op zijn schouder rusten.

Petertje sliep rustig door. Moeder Claas nam het werk over en sneed brood en hesp, kookte eieren, om dat alles aan haar jongen mee te geven. Vader had zich afgewend, om haastig de tranen uit zijn oogen te veggen. Nu beheerschte hij zich en zei:

— Kom, moed houden! 't Is nog geen oorlog en 't zal er geen worden. Maarten komt al rap

terug. En jongen, maak u niet ongerust voor het werk. Moeder en ik zullen hier wonen.

— O, ja, vader!

— We sluiten ons huisje en we houden Emma gezelschap. We halen den oogst binnen. Alles zal regelmatig gaan.

— Maar Maarten is toch weg en hij kan dood geschoten worden! riep de jonge vrouw schreiend uit.

— Peins niet het slechtste! Over veertien dagen staat hij misschien weer al terug! sprak vader Claas bemoedigend. Wie zou er ons oorlog aandoen? We leven met ieder in vrede. Wij hebben niemand iets misdaan.

— Jongen, nu moet ge wat eten! drong de oude moeder aan.

— Ja, dat ge op tijd aan de statie kunt zijn, vermaande de vader. Anders krijgt ge last met de overheid en dat mag niet zijn!

Maar Maarten kon bijna niets door de keel krijgen. Zijn ouders pakten de levensmiddelen in en voegden er peren bij en een pak tabak.

En al te vlug nog moest Maarten Claas vertrekken. Hij ging naar de wieg. Weer sprongen de tranen hem in de oogen. Petertje sliep nog rustig, de handjes over elkaar.

— Ik zal ons kindje niet wekken, snikte Maarten.

Toch kuste hij het en dan teekende hij het

voorhoofdje met een kruis. « God beware u, mijn schatje, mijn lieveling », zei hij. Petertje bewoog zich even, maar ontwaakte niet. En als met moeite richtte Maarten Claas zich op. Dan omhelsde hij zijn vrouw. Beiden zwegen even. Het hart was zoo vol. Maar de klok sloeg vijf, en het was een uur gaans naar de stad.

— Jongen, 't is tijd, zei vader Claas.

Maarten moest zich losrukken. Moeder zegende hem met een kruis. Vader zou meegaan naar Diest. Hij droeg het pak.

— Emma... moeder... Petertje... God beware u allen! riep Maarten met bevende stem en toen liep hij haastig de deur uit.

Vader volgde. Emma sprong ook op. Aan het hek wuifde haar man nog eens.

— Rap schrijven, he? riep Emma.

— Ja!... Houd allemaal moed!

En toen stapte Claas gejaagd heen. Nog eens keek hij om! Het hoeftje lag daar in al de gouden klaarte van de ochtendzon. Zou hij er ooit terugkeeren? Moest het bloed dan vloeien in het land, dat nu met gouden oogsten prijkte, waar de torentjes zoo rustig rezen boven het geboomte, waar de menschen het eerlijk werk en den vrede beminden?

In duizende gezinnen hadden nu aangrijpende tooneelen plaats.

Diest stond in rep en roer. Aan het station

werden extra treinen gevormd, uit veewagens.

't Zou het heele land door druk vervoer worden vandaag.

Maarten Claas moest naar Antwerpen.

Op dien treurigen Zaterdag volgde een bange Zondag, met hoop en vrees. En 's Maandags wist men, dat het oorlog was. De Duitschers wilden door België naar Frankrijk en ons klein legertje moest er zich tegen verzetten. En aldus werd ons landje in den vreeselijken krijg ge- sleurd!

II.

Een jaar was voorbij gegaan. Op een Junidag van 1915, zat Maarten Claas met andere soldaten in een veewagen, die in een langen trein naar Brussel reed. Hij was krijgsgevangene en moest nu met zijn lotgenooten naar Duitschland.

Het Belgisch leger had moedig gestreden bij Luik, Halen, Tienen, bij Leuven, Aarschot, Mechelen, Epegem, Lier, maar steeds moest het voor de overmacht wijken. De Duitschers rukten verder en waren nu meester van België, behalve achter den IJzer en de Ieperlee. Daar verbleven in De Panne Koning Albert en Koningin Elisabeth en lagen onze troepen achter een over- stroomd gebied.

Verleden week bij een patroelje in de richting van Lombardzijde, had Maarten Claas een kogel in den voet gekregen. Hij was blijven liggen, toen zijn meeste kameraden voor het geweldig vuur moesten terug trekken. De Duitschers vonden hem en voerden hem met andere gevangenen naar Oostende. In een hospitaal was Claas goed verpleegd geworden. Hij hinkte nog wel, doch de wonde genas toch. En nu was Claas op weg naar een krijgsgevangenenkamp. Hoe zou het daar zijn?

Sedert zijn vertrek op dien triesten Zaterdagmorgen had hij zijn vrouw en kind niet meer terug gezien. Hij lag nog te Antwerpen, toen hij hoorde, dat er op 12 Augustus te Halen, niet ver van zijn dorp, hevig gevochten werd. Ook vernam hij, dat het wreed toeging in het Hageland en veel menschen radeloos op de vlucht sloegen. Welk een onrust leed hij toen om zijn vrouw en kind, om vader en moeder! Die angst veranderde in vreugde, toen zijn vader hem liet weten, dat hij met zijn vrouw, Emma en Peter- tje in Holland verbleef.

Het hoefje was evenals andere hofsteden en huizen in den omtrek afgebrand. Het vee had men kunnen redden maar tegen lagen prijs moeten verkoopen.

Achter den IJzer kreeg Claas regelmatig nieuws en nu wist hij, dat zijn geliefden in het

vluchtelingskamp te Ede op de Veluwe verbleven en het daar heel goed hadden.

Nu overpeinsde Maarten Claas dit alles. Strijden kon hij niet meer. O, ware het mogelijk bij zijn familieleden in Nederland te geraken, dan zouden allen gelukkig zijn! Ze waren arme menschen geworden, maar toch allen gespaard gebleven en met nieuwen moed zouden ze na den oorlog het werk weer aanvatten. En voorzeker kregen ze dan wel hulp. Maar zou hij de krijgsgevangenschap doorstaan? Die kon lang duren, want men zei: dat de oorlog nog een heelen tijd moest aansleepen. En Maarten Claas, die bij Epegem ook al gewond was geweest, voelde zich na deze tweede kwetsuur zeer zwak geworden. In de gevangenkampen kreeg men weinig voedsel.

— O, kon ik naar Holland! wenschte Claas weer.

Maar aan ontvluchten viel niet te denken. In elken wagen stonden Duitsche schildwachten en hoe zou hij, zelfs als hij hier ontkwam, in zijn Belgische uniform ongemerkt door bezette streken naar de grens kunnen sluipen!

Naast Claas zat een Brusselaar, die ook over zijn huis mijmerde. Straks zou hij in zijn woonplaats aankomen en nog zelfs niet aan zijn ouders mogen laten weten, dat hij daar was. Van

nacht moest de trein zeker doorrijden naar Duitschland.

De twee soldaten fluisterden hierover met elkaar. Ze hadden altijd in dezelfde compagnie gediend en ook Leon Daams, zooals de Brusselaar heette, was bij dezelfde patroelje gevangen genomen.

De trein moest dikwijls lang wachten aan kleine stations en dan een heelen tijd te Gent en te Aalst. Allerlei voorraden werden naar het front gevoerd en die treinen kregen den voorrang. De gevangenen konden soms een glimp zien van het land en van dorpen, als de schildwacht de schuifdeur wat opende, om versche lucht binnen te laten. En Claas stelde zich voor, hoe schoon het land nu weer moest zijn rond Diest. Maar zijn hoefje lag daar als een zwarte puinhoop. Och, dat was 't ergste niet. Hij dacht aan kameraden en kennissen die gesneuveld waren en begraven lagen bij Halen, Sint-Margaretha Houtem, Hakendover, ginds in de eigen streek, of rond Antwerpen en aan den IJzer.

't Was avond, toen de trein te Brussel aankwam. Eigenlijk stopte hij te Laken op een zijspoor. Soldaten brachten hier kommen soep met een stuk bijna zwart brood. Er heerschte nu drukte langs de wagens. Ook de schildwachten kregen eten. Slechts enkele lantaarns verlichtten

het terrein en een regenvlaag bevorderde de duisternis.

Plots gaf Leon Daams aan Claas een wenk.

— We vluchten, fluisterde hij.

De schuifdeur stond open. Ze zaten er vlak bij. De Duitsche soldaat bukte zich over een pot met eten. Stil lieten Daams en Claas zich naar beneden glijden. De Brusselaar trok zijn kameraad aan de mouw. 't Was alles zoo snel gegaan, dat Claas nauwelijks wist, wat er gebeurde. Hij volgde Daams, die dadelijk in het donker weg trok. Ze kwamen aan een hoogen berm. De spoorlijn lag hier diep.

— Naar boven kruipen, ik ken den weg, fluisterde Leon Daams. Claas gehoorzaamde gaarne. Zijn hart bonsde! Hij was al op de vlucht. Zou het lukken? Boven stonden ze voor een schutsel. Daams stak Claas op, die immers hinkte en niet zoo vlug kon zijn als hij. Beiden geraakten aan de andere zijde in een stille verlaten straat.

— Ik weet, waar ik ben, zei de stoutmoedige Brusselaar. Dichtbij woont mijn oom. Die zal ons burgerkleeren geven.

Vol hoop vergezelde Claas zijn vriend. Ze stapten door eenige rustige straten en keken goed uit, of er geen Duitschers in de buurt waren. Hun versleten uniform verdoezelde toch in het

donker en enkele voorbijgangers merkten niet eens, dat de twee vluchtelingen soldaten waren. Na een tiental minuten bleef Leon Daams aan een haag staan. Ze waren geheel aan den buitenkant van de stad.

— Dat is hier de hof van mijn oom, zei Daams. Ha, ik voel al een opening. Kruip maar achter mij! Het gaat goed.

Even later kwamen ze aan de achterdeur van een kleine woning. Daams klopte. Iemand deed open.

— Oom Jozef, zei de Brusselaar. Verschiet niet!

— Leon! riep de man verbaasd uit.

— Ja, met een kameraad!

— Kom rap binnen! Maar zijt gij het waarlijk?

— Ja, ja, we waren krijgsgevangen en we zijn gevlucht.

Uit de keuken trad een vrouw, verbaasd ook over het gerucht aan de achterdeur. Daams sprong haar om den hals.

— Tante Farilde! zei hij, met een snik van ontroering.

— Leon, gij! Is het mogelijk?

't Duurde wat, eer oom en tante van hun verbazing bekomen waren. Leon deed zijn verhaal.

— Dan ga ik seffens om uw ouders en uw zuster, zei oom Jozef, ze zullen ook raar opzien.

Farilde, geef de jongens eerst oude kleeven van mij en verbrand die uniformen! Ha, moesten de Duitschers het weten! Wie zelfs een eigen zoon, die soldaat is, versteekt, wordt streng gestraft, maar dat kan me nu niet schelen! Kleeven en eten, Farilde.

— Ja, ja, wees gerust! Ik weet het ook wel, wat ik voor de jongens moet doen!

— En niets aan de geburen laten merken!

— En gij ook zwijgen, als ge kennissen tegen komt. Dat is tegenwoordig het beste!

Oom Jozef ging heen. Leon en Maarten konden zich nu eens goed wasschen; ze kregen schoone linnen en ieder een oud pak kleeven. 't Kwam er niet op aan, dat deze wat te groot of te klein waren. En daarna zaten ze aan een avondmaal, dat beter smaakte dan het kommetje flauwe soep.

Welk een vreugde, toen de ouders en de zuster van Daams kwamen! Claas zag een hartroerend tooneel; hij dacht aan Emma en Petertje, aan zijn vader en moeder, en de tranen vloeiden over zijn wangen.

Toen men wat over en weer gepraat had, zei oom Jozef:

— De jongens mogen hier niet blijven en nog minder naar Leons huis gaan. De Duitschers zullen merken, dat ze gevlucht zijn en bij de familie het eerst van al een onderzoek doen. Ik weet,

hoe kozijn Karel in Holland geraakt is. Ik ken een huis, waar ik onze vluchtelingen breng. Ik zeg niet waar, want ik heb gezworen het voor mij alleen te houden, en ge zult ze daar niet meer mogen bezoeken, vermaande hij de familieleden.

Pas was Leon terug bij zijn ouders en zuster, of hij moest er weer van scheiden. Maar zoo is de oorlogstijd. Oom Jozef ging met hen heen.

Nu behoeften Daams en Claas zoo bang niet meer te zijn in hun burgerskleeven en toch hadden ze een ongerust gevoel, als ze Deutsche soldaten ontmoetten. Vreemd te moede wandelden ze door drukkere straten. En vooral Claas leek het een droom. Toch was het waar, dat hij zich nu te Brussel bevond. En Leons oom had heerlijke hoop bij hem gewekt, door te verzekeren, dat er groote kans was Holland te bereiken.

Jozef Daams leidde de vluchtelingen naar een huis in de Berkendaalstraat. Op zijn gebel werd er dadelijk opengedaan door een heer, tot wien Jozef openhartig over het geval sprak. Leon en Maarten mochten hier blijven. Ontroerd nam de oom afscheid van zijn neef en ook van Claas. « Tot na den oorlog! » zei hij, en hij wilde niet naar dankbetuigingen luisteren.

Leon en Maarten werden naar boven geleid. Op een kamer zaten nog twee jongemannen, ook

ontvluchte krijgsgevangenen. De heer vernam, dat Claas een wonde aan den voet had.

— Iemand zal u verzorgen, zei hij.

Een half uur later trad een dame binnen, die als verpleegster verkleed was.

— Waar is de gekwetste? vroeg ze met haar zachte, vriendelijke stem in het Fransch.

Ze was een Engelsche en heette Edith Cavell. Reeds lang bestuurde ze een kliniek, een klein hospitaal in dezelfde straat, en nu verpleegde ze daar Duitsche soldaten. Maar in stilte verzorgde ze ook in het huis er tegenover ontvluchte krijgsgevangenen. Ze kende andere personen, die hier zulke doolaards brachten. Edith Cavell, op zijn Engelsch miss, dat is jufvrouw Cavell genoemd, ontfermde zich over de ongelukkigen en hielp ze ook over de grens. Zoo waren er al velen, die langs Holland en Engeland naar het leger teruggekeerd waren.

Miss Cavell onderzocht nu den voet; de wonde was door den langen tocht weer opengegaan. De goede verpleegster wiesch ze uit, streek er zalf op en legde een verband. Dadelijk ondervond Claas verzachting. En toen lag hij heerlijk in een zacht bed.

Edith Cavell kwam van Norwich in Engeland. Ze had haar leven gewijd aan de verpleging der zieken en op dit gebied veel geleerd. Toen de oorlog uitbrak, bestuurde ze de kliniek in de

Berkendaalstraat te Brussel en leidde ze Belgische meisjes tot ziekenverpleegster op. Voor de Duitsche gekwetsten die in haar inrichting gebracht werden, was ze vol toewijding en zorg; ze kende geen vijanden, maar alleen zieken.

Toen haar medewerking gevraagd werd, om ontvluchte krijgsgevangenen te verzorgen en verder te helpen, stemde ze toe. Engeland was met België verbonden en ze wilde beide landen dienen, en ook dolende jongens voor Duitsche krijgsgevangenschap bewaren.

Zoo ontfermde ze zich nu over Leon Daams en Maarten Claas. De jongens hadden in het huis niets te kort. En de wonde van Claas genas goed.

Natuurlijk mochten de Duitschers niet weten, dat er hier Belgische en ook Fransche en Engelsche soldaten opgenomen waren. Alles geschiedde geheimzinnig. En er was veel durf voor noodig zoo te handelen.

Na twee weken was de wonde genezen, maar toch hinkte Maarten Claas nog. En miss Cavell zei, dat hij dat altijd wel zou blijven doen.

Op een namiddag kwam de Engelsche verpleegster weer bij Daams, Maarten en nog twee Belgische vluchtelingen.

— Vanavond vertrekt ge, zei ze. De maatregelen zijn daarvoor genomen. Een gids zal u begeleiden eerst naar Mechelen, dan naar een dorp bij Antwerpen en vervolgens naar de grens. Er zal gezorgd worden, dat ge op veilige plaatsen kunt overnachten. Als gij hier weg zijt, komen er weer andere jongens, die we moeten helpen.

Claas hoorde dit nieuws met vreugde. O, na drie vier dagen kon hij misschien bij zijn vrouw en kind en bij zijn ouders zijn! Het leek haast te schoon om het te gelooven. Maar hij begreep wel, dat er onderweg nog veel gevaren dreigden! Er loerden overal spionnen en vooral aan de grens slopen ze rond. Eindelijk werd het weer avond. Miss Cavell kwam haar beschermelingen nog eens begroeten; de soldaten dankten haar hartelijk.

— Dat is niet noodig, sprak ze. God helpe u voort! Ik heb mijn plicht gedaan.

Twee aan twee vertrokken ze met een gids. Buiten de stad kwamen ze weer samen, Nu ging er maar een man verder mee. Ze volgden de binnenwegen naar Mechelen. Zoo duurde de tocht wel langer, maar het was daar veiliger. Tegen drie uur in den nacht, bereikten ze een hoeve nabij Mechelen. De gids klopte op een venstertje. Dan sprak hij een wachtwoord uit. En weldra werd de achterdeur geopend. De landbouwer, die hier woonde, was een vertrouwde, die mee-

werkte. Hij gaf de jongens voedsel en leidde ze dan in een schuur, waar ze op stroo konden slapen.

De reis verliep goed en in den derden nacht kwamen ze in een hutje, ergens tusschen Esschen en Westwezel. Ook hier deed een man dadelijk op het wachtwoord open. Hij verwachtte de soldaten en zei:

— We zullen seffens naar Holland vertrekken. Het gaat nu moeilijker, want er staat een versperring van dikke draden, waarover electriciteit loopt. En als ge er zoo een aanraakt zijt ge dood.

Claas en de anderen schrokken. Hoe konden ze dan het land verlaten?

— Maar we hebben er al een middel tegen, hernam de hutbewoner, een stoere Kempenaar.

Hij haalde een toestel te voorschijn; het was een groote hoepel, geheel met kajoetsoek bezet.

— Kijk, dit dingentje stellen we tusschen twee draden. De kajoetsoek houdt de electriciteit tegen. Ge kruipt voorzichtig door den hoepel en weg zijt ge! Ik heb er gisteravond zoo drie naar Holland geholpen.

De man gaf nog andere onderrichtingen. Niemand mocht spreken. En op een teeken moesten ze het bosch invluchten, en achter een struik weg kruipen. Claas had weer hoop, maar hij verkeerde toch in hevige spanning. Zoo dichtbij het

doel... en nog kon alles mislukken! Hij bad tot God om hulp.

De groep vertrok. De gids uit Brussel bleef achter en wenschte de jongens goede reis.

Doodsche stilte heerschte in het bosch. De Kempenaar stapte rustig voort. De soldaten volgden met kloppend hart. Het was nog een heel eind. Eindelijk zei de gids:

— Hier wachten achter deze struiken. Ik ga eens zien of alles veilig is.

Het scheen wel, of hij een uur weg bleef. Claas die door zijn hinkenden voet zeer vermoeid was, zat op het mos. Hij had weer dringend behoefte aan rust, maar hij zou al zijn krachten inspannen. Eindelijk keerde de gids terug.

— In orde! fluisterde hij. En nu goed luisteren, wat ik ginder zeg.

Na vijf minuten, die wel uren leken, hoorden de vluchtelingen een geronk. Het was de electriciteit op de dikke draden. Er hingen drie rijen, maar alleen de middelsten leverden gevaar op.

— Door de voorste versperring! kommandeerde de Kempenaar. En pas op voor de middelste draden! Volgt me.

Hij kroop zelf vooruit en plaatste dan den hoepel. De anderen kwamen achterna.

— Gij eerst door den hoepel! zei hij tot Claas. Uw arm niet naar boven of op zij uitste-

ken! En schuif dan gerust door de laatste versperring. Niet benauwd zijn!

Intusschen speurde de gids naar alle zijden en luisterde hij aandachtig.

Claas schoof op zijn buik vooruit; het geronk suisde geweldig in zijn ooren. De dood loerde boven en naast hem.

— Goed, goed, ge zijt er! moedigde de gids hem op gedempten toon aan. Nu naar de derde!

Claas geraakte veilig aan den overkant. En zijn hart klopte van vreugde.. Maar hij was hier nog op Belgischen grond. De versperring volgde niet overal de grenslijn, doch sneed bochten af. De anderen volgden en alles ging goed. De gids kwam 't laatst en nam den hoepel mee.

— En nu rap verder! fluisterde hij. Nog een stapje en we zijn in Holland.

Ook dat « stapje » scheen heel ver. Maar wat een vreugde, toen de Kempenaar eindelijk zei:

— Proficiat! Ge zijt in Holland. Houd nu links, dan komt ge seffens aan den grooten weg naar Rozendaal. Moest ge Hollandsche soldaten tegen komen, zeg gerust, dat ge uit België gevlucht zijt. Ze zullen u helpen. Te Rozendaal vraagt ge maar naar het Belgisch komiteit. Goede reis! Ik keer terug.

De soldaten dankten hun gids, die door de geheime groep helpers uit Brussel betaald werd. Verheugd drukten de mannen elkaar de hand.

Claas weende zelfs even van ontroering. De Duitschers konden hem niet meer scheiden van zijn geliefden. Maar hij was erg moe, zijn gezellen merkten het en Daams en een andere kamaraad ondersteunden hem.

Ede is een vriendelijk dorp op de Veluwe, een streek van heide en bosch, midden in Nederland. Op die Veluwe wonen eenvoudige, goede menschen. Velen dragen nog de ouderwetsche kleedij, en hebben eigenaardige meubels in hun huis en op hun hoeve.

Bij Ede had men een houten dorp gebouwd met zalen, een kerk, een school, vereenigingslokalen en werkplaatsen. Het was het vluchtelingenkamp voor uitgeweken Belgen, die er kosteloos woonden en gevoed werden.

Hier verbleven Emma en Petertje, met haar eigen ouders en vader en moeder Claas.

Op een morgen werden de familieleden bij den bestuurder geroepen.

— Ik heb goed nieuws voor u, zei deze.

— Van mijn man! vroeg Emma en ze begon te beven.

— Ja... Wees nu maar heel kalm! Het is waarlijk goede tijding. Ik heb een brief uit Ro-

Op de Veluwe.

zendaal ontvangen. Maarten Claas is daar en vanmiddag zal hij hier zijn.

— Maar hoe kan dat? vroeg Emma en ook de anderen keken den bestuurder ongeloovig aan.

Deze vertelde nu in 't kort wat er gebeurd was. Lachend en weenend van geluk viel Emma haar moeder om den hals. Dan greep ze Petertje en zei: « Uw vader komt! O, God is goed voor ons! »

En om vijf uur stapte Maarten Claas van het station te Ede uit den trein. Allen stonden daar te wachten.

— Emma... Petertje... vader... moeder!... snikte Claas ontroerd.

Het was een aangrijpend wederzien en zelfs omstanders kregen de tranen in de oogen. Peter-tje keek wat vreemd naar zijn vader, dien hij niet meer kende, maar dat zou niet lang duren. Er was veel te vertellen over en weer! Claas kon met zijn hinkenden voet niet naar het leger terug. Hij had zijn toestand geregeld op het Belgisch consulaat en zou een toelage krijgen. Met welk een vereering dacht nu ook Emma aan miss Cavell.

III.

Miss Cavell en haar medewerkers verrichtten gevaarlijk werk. De Duitschers die overal hun

spionnen hadden, kregen achterdocht. En eindelijk ontdekten ze wat er in de Berkendaalstraat gebeurde. Op zekeren dag kwamen tien soldaten en een korporaal in het hospitaal en ze hielden de verpleegster aan. Deze bleef zeer kalm. Ze werd in de gevangenis van Sint-Gilles opgesloten. Men hield ook medewerkers aan en nog andere personen, die miss Cavell zelfs niet kende. Het Duitsche gerecht beweerde toch, dat de verpleegster aan het hoofd stond van een uitgebreiden spionnendienst. Miss Cavell ontkende dit en vertelde naar waarheid, dat ze gevluchte krijgsgevangenen verpleegde en over de grens geholpen had. Langdurig werd ze ondervraagd. Ze bleef bij haar verklaringen. Eindelijk moest ze voor den krijgsraad verschijnen; het was in de vergaderzaal van den Senaat. Officieren zetelden als rechters. Er zaten voor hen vijf en zestig beschuldigden. Advokaat Kirschen verdedigde hen en sprak vurig om miss Cavell vrij te pleiten. De aangeklaagden keerden terug naar de gevangenis zonder het vonnis te vernemen. De rechtbank zou later uitspraak doen.

— — — — —
Nog zes weken zat miss Cavell in haar cel. Ze wist dat de dood haar beloerde. Toch bleef ze rustig, al weende ze wel eens, wanneer ze aan

haar zuster en moeder in Engeland dacht. Haar vader was al lang overleden.

De Amerikaansche gezant te Brussel deed zijn best om haar te redden. Op den avond van 11 Oktober vernam hij, dat miss Cavell ter dood veroordeeld was en 's morgens neergeschoten zou worden. Hij riep de hulp in van markies de Villalobar en samen begaven ze zich naar de Duitse overheden. Ze vroegen genade voor miss Cavell en wezen er op, dat ze een vrouw was en een verpleegster, die ook zooveel Duitse soldaten met toewijding verzorgd had. Lang pleitten ze, tot na middernacht. Maar het hielp niet.

Ja, miss Cavell was ter dood veroordeeld en het vonnis zou dien nacht uitgevoerd worden.

De moedige verpleegster zat in haar cel. Ze vernam, dat ze moest sterven. Ze bleef kalm en rustig en bad veel. 's Avonds kwam de heer Gaban, Engelsche geestelijke te Brussel, bij haar, om haar voor te bereiden. Hij was diep ontroerd. Hij kende al de toewijding, al de groote gaven, de vroomheid van zijn landgenoot.

Hij was getroffen door haar rustige en heldhaftige houding.

— Ik ben niet bang, zei Edith Cavell. Ik heb den dood zoo dikwijls van nabij gezien, dat ik er niet meer voor vrees. Ik dank God voor de rustige weken, die ik in de gevangenis doorgebracht

heb. Mijn leven was altijd zoo druk en bewogen. Nu heb ik stil kunnen nadenken,

Vrede lag over haar gelaat.

De geestelijke bad met haar. Toen hij heen ging, glimlachte Edith Cavell en zei:

— Tot weerziens in den hemel!

Eenige uren later kwam men Edith halen. Ze stapte bedaard naar de nationale schietbaan, daar dichtbij. Ze droeg haar verpleegsterskleedij, als een uniform van plicht en van liefde. Een groepje soldaten stond gereed met geladen geweer. Een lantaarn verlichtte flauw de plaats der terechtstelling. De stad lag in rust... 't Was stil hier.

Edith Cavell moest tegen een muur staan. Plots zonk ze neer. De lichamelijke krachten begaven haar. Een officier gaf een bevel, soldaten snelden toe en trokken de bezwijmde naar den muur. Ergens sloeg het twee uur. Nog een bevel... en schoten knalden.

Het vonnis was voltrokken en Edith Cavell als een heldin en martelares gestorven, omdat ze verlaten, dolende soldaten verzorgd en over de grens geholpen had.

Na haar werd de bouwmeester Baucq, die ook ter dood veroordeeld was, gefusilleerd. De anderen hadden gevangenisstraf gekregen.

De dood van miss Cavell verwekte geweldige opschudding en diepe ontroering over de gan-

sche wereld. Ook veel Duitschers waren beschaamd over deze misdaad.

Na den oorlog werd het lijk van Edith Cavell naar Engeland overgebracht. De edelmoedige verpleegster rust nu bij de kathedraal van Norwich.

Maarten Claas las in een Nederlandsch dagblad, wat er met miss Cavell gebeurd was. Zijn vrouw weende van deernis en verdriet. Claas was eenige dagen zeer stil. Hij wist het, hoe edelmoedig de Engelsche verpleegster gehandeld had.

Na den oorlog keerden de vluchtelingen naar hun land terug. Claas kon met schadevergoeding zijn hoeve herbouwen. Hij hinkte nog wel wat, maar zou toch goed zijn werk kunnen verrichten..

In de woonkamer werd het portret van miss Cavell opgehangen.

En zoo leefde deze toegewijde vrouw voort in het hart van oud-strijders, die ze hielp, in het hart van veel lieden ook, die ze in pijn en nood verpleegde met haar bekwaamheid en met de liefde van haar groot hart.

EINDE.